

Наставно-научном већу Филозофског факултета у Београду

Одлуком Наставно-научног већа Филозофског факултета у Београду изабрани смо у Комисију за оцену докторске дисертације *Југословенска културна политика према Грчкој 1951–1967*, коју је написала колегиница **Јелена Митин**. Прочитавши је, слободни смо да поднесемо следећи

ИЗВЕШТАЈ

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Колегиница Јелена Митин, рођена 1984, дипломирала је на Катедри за неохеленске студије Филолошког факултета у Београду 2008. године, са општим просеком 9,44. Наредне године, 2009, на истој Катедри одбранила је мастер рад *Оскар Вајлд и Константин Кафави: поетика, утицаји, паралеле*. Други мастер рад, чија је тема била *Брендирање градова*, одбранила је на Катедри за маркетинг менаџмент Факултета организационих наука 2010. године. Докторске студије историје уписала је на Филозофском факултету у Београду 2008/2009. године.

Била је стипендиста Универзитета у Атини 2005. и 2007, као и ЕФГ банке 2006. године. Радила је као професор грчког језика и као инструктор теоријске обуке летачког особља, а од 2014. године запослена је у Фудбалском савезу Србије. Говори грчки и енглески језик, а служи се и руским. Проучава историју југословенско-грчких односа.

С обзиром на то да се историјом као науком бави тек последњих година, колегиница Митин је до сада написала један рад, „Југословенско-грчка књижевна сарадња педесетих и шездесетих година 20. века“, прихваћен за објављивање у *Зборнику за историју Матице српске*.

Бирајући тему из историје југословенско-грчких односа, пре свега у области културне политике и сарадње, настојала је да споји знања стечена током студија грчког језика са интересовањем за историјске проблеме. Истраживање је обавила у више домаћих архивских установа: Архиву Југославије, Дипломатском архиву Министарства спољних послова и Републичком заводу за заштиту споменика културе, у којима је анализира историјске изворе из двадесетак фондова и збирки.

Немогућност истраживања у Грчкој делом је надоместила коришћењем објављених извора из грчких архива. Осим тога, користила је публиковану мемоарску литературу, шест листова и часописа, те обимну историографску литературу из историје гославије, Грчке и Балкана, објављену на српском, грчком и енглеском језику. Уз то, велику пажњу посветила је радовима чија је тема такође везана за културну политику и методолошке проблеме који прате такву врсту научног проучавања, потом за историју књижевности и уметности.

2. Предмет и циљ дисертације

Предмет докторске дисертације колегинице Митин представљају сложени садржаји културне сарадње између Југославије и Грчке, започете неколико година по окончању Другог светског рата. Као почетна хронолошка граница узета је 1951. година, односно време успостављања дипломатских контаката, отежаваних до тада уплитањем југословенске стране у грчки грађански рат. Завршну хронолошку границу представља 1967. година, обележена почетком владавине Војне хунте у Грчкој, која је утицала и на промену југословенско-грчких односа.

Иако су Србија и Грчка, а у међуратном периоду југословенска краљевина и Грчка, имале традиционално блиске односе, додатно учвршћене догађајима из Првог светског рата, те су везе након Другог светског рата биле оптерећене супротностима и неразјашњеним питањима југословенског и грчког режима, улогом Југославије у грчком грађанском рату, као и општом блоковском поделом, те су сведене на најмању могућу меру. Почетком педесетих година покренута је иницијатива за нормализацију односа, што је одговарало интересима и тежњама обе земље. Културне везе одиграле су у том процесу значајну улогу, као „извидница“ и „мост“ у покушајима приближавања у новим историјским околностима. Први контакти остваривани су кроз гостовања уметника и такмичења спортских екипа, а затим и кроз активнију сарадњу на пољу науке и књижевности. Најважнији сегменти културне сарадње одигравали су се у оквиру уговорених културних конвенција и планова, којима су постављени институционално-правни оквири. Поређењем планиране и реализоване сарадње, као и прегледом индивидуалних иницијатива за контакте у сфери културе, могло се закључити колико је сарадња Југославије и Грчке излазила из манифестационо-декларационих оквира.

Југословенска култура је по обиму, квалитету и финансијској потпори надјачавала домете грађанским ратом исцрпљене Грчке. Та несразмера, која се одражавала у приметно већем броју гостовања, ангажовања и иницијатива југословенске стране, није била превазиђена до краја проучаваног периода, с изузетком броја грчких студената у Југославији на студијама о властитом трошку. Из

овог разлога, као и због могућности утицаја Југославије као социјалистичке земље, активно представљање југословенске културе у Грчкој од самог је почетка изазивало бојазан грчких владајућих кругова. Њеном умањивању значајно је допринела коначна нормализација односа, а недуго затим и интензивнија сарадња кроз Анкарски и Бледски споразум (1953/1954). Само неку годину доцније, међутим, због промене југословенске спољно-политичке ситуације са СССР-ом, решавања Тршћанског питања и формулисања идеје несврстаних, а посебно после раскола између Турске и Грчке 1955, Балкански пакт изгубио је на снази, а Југославија и Грчка ушле су у нову фазу билатералних односа. Затегнутост у односима са суседним земљама и заоштравање кипарског проблема утицали су да се Грчка све више ослања на Југославију. Ипак, македонско питање је као тежак проблем у односима између две државе, остало неадекватно решено од почетка до краја проучаваног раздобља, утичући на сваку врсту сарадње. Јер, непризнавање „славомкедонске“ мањине од стране грчке државе, отварало је низ других питања, попут репатријације деце избеглица у Грчку, статуса избеглица из егејске Македоније у Југославији и њихових имања у Грчкој, малограничног промета лица и робе, двовласничких имања, ефикасности издавања виза и пропусница. У суочавању са овим проблемима неретко је долазило до злоупотребе средстава културне политике, а страхови који су се јављали на грчкој страни утицали су и на важна питања из оквира културно-историјског наслеђа, пре свега на проблем Хиландара и српског свештеника и цркве у Солуну.

Основни и најопштији циљ обављеног истраживања било је приказивање особености развоја културне сарадње између Југославије и Грчке и утврђивање главних елемената који су утицали на интензитет културних веза и односа у периоду 1951–1967. Први од циљева пак било је указивање на суштину општих југословенско-грчких односа као оквира у коме се развијала и културна сарадња. Због утицаја нерешених питања на везе између две државе, било је важно указати на спорна места југословенско-грчке сарадње и покушаје њиховог решавања. За разумевање избора врсте и садржаја културне сарадње требало је отуд уочити опште одлике културне политике и културне климе у Грчкој и Југославији појединачно, као и однос ових држава према представљању културних домета ван граница земље. Најважнији циљ дисертације свакако је било реконструисање, приказивање и тумачење начина и тока реализације и садржаја културне сарадње кроз њене појединачне сегменте.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Проучавајући историјске изворе и литературу, колегиница Јелена Митин поставила је неколико важних хипотеза, које је истраживањем требало доказати или оспорити. Из њиховог пописа издвајамо оне које су се чиниле посебно важним:

- Дуготрајност односа Србије и Југославије са Грчком садржи континуитет и дисконтинуитет, као и промену интензитета сарадње.
- Културна сарадња Југославије и Грчке у области уметности и спорта представљала је први корак ка нормализацији односа у клими неповерења после грчког грађанског рата.
- Културна сарадња је у свим фазама међудржавних односа коришћена као важна „извидница“ у покушајима формирања нове атмосфере у билатералној сарадњи.
- Односи и везе у култури одиграли су важну улогу у оквиру трипартитне сарадње у процесу настајања Балканског пакта.
- Културна сарадња одвијала се у различитим областима: гостовању уметника, размени уметничких дела, научним контактима, размени студената, одржавањем сећања на заједничку прошлост.
- Културна политика била је важно средство управљања проблемима између Југославије и Грчке, као и средство формирања слике једне земље о другој.
- Култура политика била је важно средство приближавања, али су, као део сложених југословенско-грчких односа, поједини њени видови трпели у периодима стагнације или привременог захлађења због спорних питања.
- Злоупотреба средстава културне политике била је присутна у третирању македонског питања са обе стране у току целог посматраног периода.
- Културна сарадња најчешће је остајала у границама толеранције у односу на најосетљивија питања између две земље.
- Културна сарадња прошла је исте фазе као и општи југословенско-грчки односи: период нормализације и активне сарадње пре формирања Балканског пакта у оквиру трипартитне сарадње са Турском; период билатералне сарадње након заоштравања односа Грчке и Турске; период крајем педесетих и током шездесетих година када је у први план избило македонско питање.

Завршетак истраживања потврдио је оправданост и утемељеност наведених хипотеза.

4. Кратак опис садржаја дисертације

Структуру докторске дисертације *Југословенска културна политика према Грчкој 1951–1967*, чине Предговор, Увод, шест поглавља, осмишљених хронолошко-тематски, Закључак и попис коришћених извора и литературе.

У *Предговору* (стр. I–IV) образложени су значај одабране теме и њени временски оквири. Осим тога, дат је осврт на коришћене историјске изворе и литературу, уз указивање на примењени методолошки приступ.

У оквиру *Увода* (стр. 1–31) дат је преглед развоја српско-грчких/југословенско-грчких односа у три периода: током XIX и почетком XX века (формирање националних држава, традиција српско-грчког пријатељства, заједничко наслеђе), између два светска рата („српска“ политика југословенске државе и југословенско-грчки односи) и током четрдесетих година (Други светски рат и Грчки грађански рат).

Прво поглавље, „Југославија и Грчка 1951–1967“ (стр. 32–75), садржи приказ најважнијих кретања југословенске и грчке политике након Другог светског рата, како у контексту Балкана, тако у контексту хладноратовских подела. Посебна пажња посвећена је отуд кључним проблемима који су обележили југословенско-грчке односе и усмеравали кретања културне сарадње.

У другом поглављу, „Институционални и правни облици културне сарадње“ (стр. 76–96), изнети су правни оквири на којима су грађене и регулисане културне везе, тачније разне конвенције, уговори и споразуми, институције и организације кроз које је дефинисана, усмеравана и праћена културна сарадња Југославије и Грчке.

Треће поглавље, „Садржаји културне сарадње“ (стр. 97–124), представља анализу облика и суштине културне сарадње, приказану кроз достигнућа у области музичко-сценских и ликовних уметности, филма, књижевности, језика и превођења. Превасходно је писано о гостовањима позоришних уметника, музичара и фолклорних ансамбала, доприносу који су културној сарадњи дали филм, ликовна уметност и преводна књижевности.

Четврто поглавље, „Наука и образовање“ (стр. 125–144)“ садржи преглед сарадње у овим областима, показујући да су у односима између две земље веома велику важност имале студентске стипендије, специјализације и студијски боравци.

У петом поглављу, „Културна политика и спорна питања југословенско-грчких односа“ (стр. 145–178)“, приказане су трансформације културне политике, од употребе ка злоупотреби, кроз третирање нерешених проблема међудржавне сарадње. У том контексту анализирани су различити аспекте македонског питања и културно историјског наслеђа, превентивно проблем манастира Хиландар и српске

цркве у Солуну, као и култура сећања на заједничку прошлост Срба и Грка из перспективе нових режима.

Разлози и околности промене односа између две земље и престанак примене плана о културној сарадњи након успоставе Војне хунте у Грчкој сажето су приказани у шестом поглављу, „Прекид културне сарадње и војна хунта“ (стр. 170–178).

Укупни резултати истраживања сумирани су у *Закључку* (стр. 179–183), а прецизан попис коришћених историјских извора и литературе донет на страницама 184–194. На самом крају докторске дисертације дато је и неколико факсимила докумената, тачније изабраних споразума и уговора о културној сарадњи.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Колегиница Јелена Митин је својом докторском дисертацијом показала да су културне везе и сарадња имале важно место у настојањима да Југославија и Грчка нормализују и унапреде међусобне односе, постепено превазилазећи постојеће неповерење. Резултати њеног истраживања садрже приказ различитих облика културне сарадње, оствариване у више области, а условљаване успонима и падовима на дипломатском, политичком и економском пољу. Како се види, највећи резултати на почетку нормализације односа постигнути су активностима и разменама у музичко-сценском, ликовном и филмском сектору. Дугорочно пак посматрано, знатну улогу у поновном зближавању и упознавању Југославије и Грчке и формирању нових трајнијих веза одиграле су студентске размене и специјалистичке стипендије. Током 50-их и 60-их година на прва путовања и стипендије у Грчку и Југославију кренули су доцније веома активни хеленисти, србисти, преводиоци и иницијатори културне сарадње између две земље. Учвршћени пријатељски односи подстакли су интересовање за књижевност, чиме је умножаван број дела превођених са грчког језика на српски и обрнуто.

Колегиница Митин је указала и на тројаку улогу културе у оквиру нерешених и спорних питања између југословенске и грчке државе: прва је била употреба културе као „оштрог“ средства којим се наглашавало истрајавање на одређеној позицији, друга је предствалабла блажу употреба културе у циљу премошћавања стагнације у односима, а трећа жртвовање појединих облика културне сарадње ради одржавања добросуседских односа. Због неспорног утицаја нерешених питања на планирање и реализацију културне сарадње, дисертацијом је истакнут значај ових фактора на одређене појаве у југословенско-грчким односима у култури, што се пре свега односи на македонско питање, као и на однос нових режима према културном и историјском наслеђу претходних држава.

6. Закључак

Упознававши се са завршеним текстом докторске дисертације *Југословенска културна политика према Грчкој 1951–1967* колегинице **Јелене М. Митин**, Комисија је закључила да њен садржај и структура одговарају одобреној пријави, те да су анализирана сва питања претходно утврђена као истраживачки проблем. Комисија такође закључује да ова докторска дисертација по свом истраживачком дometу и сазнањима стеченим о једној важној историјској теми представља оригинално и самостално научно дело, те да су се стекли сви потребни услови за њену јавну одбрану, на којој ће бити изречена појединачна мишљења и сугестије. Имајући све наведено у виду, предлаже Наставно-научном већу Филозофског факултета у Београду да прихвати овај позитиван реферат и сагласи се с одржавањем јавне одбране.

С поштовањем,

Београд, 29. септембар 2022.

Комисија:

Др Љубодраг Димић, редовни професор
Филозофски факултет, Београд

Др Александар Животић, редовни професор
Филозофски факултет, Београд

Др Слободан Селинић, научни саветник
Институт за новију историју Србије, Београд

Др Владимир Цветковић
Институт за новију историју Србије, Београд

Др Мира Радојевић, редовни професор
Филозофски факултет, Београд
(ментор и писац реферата)